

Łódź, dnia 2 sierpnia 2018 r.

WUOZ-BR.5144.1.2018.KS

ZA ZWROTNYM
POTWIERDZENIEM ODBIORU

✓ Gmina Łęczyca
ul. M. Konopnickiej 14
90-100 Łęczyca

W odpowiedzi na pismo Gminy Łęczyca z dnia 15 czerwca 2018 r. (data wpływu: 25. 06. br., znak: GG.5230.2.2017.2018) oraz pismo z dn. 24. 7. 2018 r. (data wpływu: 31. 07. 2018 r., znak: GG.5230.4.2017.2018) dot. prośby o wyrażenie zgody na zastąpienie dotychczasowego wizerunku orła bez korony wizerunkiem orła w koronie, Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków informuje, iż wyraża zgodę na umieszczenie korony z polskiego orła wojskowego na obecnym wizerunku orła znajdującego się na symbolicznej mogile żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r. z cmentarza rzymskokatolickiego w Topoli Królewskiej figurującym w ewidencji zabytków ruchomych województwa łódzkiego.

Cmentarz Rzymskokatolicki przy par. p.w. *św. Bartłomieja Ap.* w Topoli Królewskiej został założony na pocz. XIX w. W przedmiotowej mogile wykonanej w latach 30-tych lub 40-tych XX w. zostali pochowani prawdopodobnie żołnierze, którzy uczestniczyli w I fazie Bitwy nad Bzurą (w dn. 9-12. 09. 1939 r.). Żołnierze Ci pochodzili prawdopodobnie z Armii „Poznań” (dowodzonej przez gen. Tadeusza Kutrzeby) oraz Armii „Pomorze” (dowodzonej przez gen. Władysława Bortnowskiego). W godzinach rannych 9. 09. 1939 r. drugi batalion 69. PP ppłk. Chudzikiewicza, rozpoczął działania bojowo-rozpoznawcze ukierunkowane w stronę Łęczycy. Następnie w godzinach popołudniowych 69. PP pod dowództwem płk. dypl. Dworzaka wraz z 25. DP brał udział w generalnym natarciu na Łęczycę. Zacięte walki toczyły się szczególnie na przedpolu miejscowości Topola Królewska wzdłuż grobli. W wyniku złego ukształtowania terenu (odkryty teren) wojska polskie skumulowały się w skupiska. Pomocna wówczas w walkach była artyleria, która torowała drogę piechocie. Jednak taki przebieg bitwy spowodował znaczne straty żołnierzy. W godzinach nocnych 69. PP wraz już z 56. PP wtargnęły do północno-wschodniej części miasta Łęczycy, gdzie walczyli całą noc. Bitwa nad Bzurą zakończyła się rozbiciem armii „Poznań” i „Pomorze”, aczkolwiek spowodował przez dłuższy okres czasu spowolnienie siły niemieckiego natarcia, opóźniła kapitulację stolicy, jak również umożliwiła wycofanie się oddziałów polskich za Wisłę i użycie ich później w walkach na Lubelszczyźnie. Bitwa nad Bzurą przeszła do historii jako największa bitwa w dziejach nowożytnego oręża polskiego, okrywając jej uczestników nieśmiertelną sławą. Na polu chwały poległo około 17 tys. polskich żołnierzy, zaś drugie tyle żołnierzy odniosło rany.

Należy domniemać, że po walkach tych na przedpolach Topoli Królewskiej w ww. zbiorowej mogile zostali pochowani żołnierze rozpoczynający walkę podczas Bitwy nad Bzurą.

Płycina na ww. nagrobku przedstawia orła, który stoi na hełmie, za hełmem znajdują się dwa skrzyżowane elementy: flaga polski umieszczona na drzewcu oraz ułamana gałązka z liśćmi dębu. Umieszczone na ww. nagrobku elementy posiadają niezwykle silny przekaz symboliczny:

Strona 1 z 3

- hełm – symbolizuje oddziały piechoty i artylerii biorące udział w ww. walkach (jest to prawdopodobnie wz. 31 używany w Oddziałach artylerii i piechoty Wojska Polskiego od 1933 r.);
- flaga na drzewcu – chyląca się ku upadkowi, może symbolizować w efekcie przegraną bitwę;
- ułamana gałązka dębu – jest symbolem odwagi, męstwa i siły żołnierzy polskich, których życie zostało tragicznie przerwane podczas stoczonych walk w pobliżu Topoli Królewskiej;
- orzeł – symbolizuje odwagę, bohaterstwo, majestat narodu i państwa Polskiego, stanowi tutaj również symbol żołnierza polskiego (wizerunek orła na mogile stylistycznie odzwierciedla orzełka wojskowego umieszczanego na polskich mundurach wojskowych oraz wojskowych nakryciach głowy; wzór orzełka wojskowego z rozpostartymi do lotu skrzydłami i koroną pełną na głowie, nogami umieszczonymi wzdłuż korpusu oraz trzema szponami, które trzymają tarczę amazonek; orzeł ten nawiązuje do wprowadzonego oficjalnie wzór orła wojskowego w 1919 r., którego projektantem był Czesław Jarnuszkiewicz (cztery górne pióra były dłuższe od pozostałych); orzeł na mogile posiada pióra o podobnej długości, co może wskazywać na nawiązania do wzoru orła jakiego używano w Legionach Polskich oraz orła używanego w Armii Wielkopolskiej [również biorącej udział w ww. walkach]).

Należy tutaj zauważyć, iż przedstawiony na mogile wizerunek orła w żaden sposób nie nawiązuje do wizerunku orła z godła Polski z tego samego okresu czasowego. W latach 1919-27 obowiązująca sylwetka orła na godle Polski była smukła, zaś orzeł miał na głowie zamkniętą koronę, natomiast był to wizerunek tymczasowy. Dnia 13. 12. 1927 r. rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej *o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach* (nieznacznie zmodyfikowany wzór obowiązuje do dnia dzisiejszego) został wprowadzony nowy wzór godła, którego projektantem był prof. Zygmunt Kamiński (architekt z Politechniki Warszawskiej). Wzór orła nawiązywał do typu orła Jagiellonów jak również stylizacji zygmuntońskiej i batoriańskiej. Orzeł posiada rozpostarte skrzydła szersze oraz węższe o równej wielkości, rozstawione na boki nogi z czterema szponami pomiędzy którymi znajduje się ogon z wyodrębnionymi pojedynczymi piórami, na głowie ma koronę otwartą.

Orzeł znajdujący się na przedmiotowej mogile jest zupełnie inny stylistycznie i heraldycznie od przyjętego ww. rozporządzeniem wizerunku Godła Państwowego, które funkcjonowało w 1939 r.

W związku z powyższym niezasadne byłoby użycie na wzór do ww. grobu korony z godła Polski z 1927 r. Korona z wizerunku orła wojskowego jest w tym przypadku uzasadniona bardziej merytorycznie i symbolicznie. Dopełnić może ona znaczenie użytych symboli na powyższej płycinie. Należy jednak podkreślić, iż musi być ona wykonana z materiałów identycznych do samej figury orła w sposób łatwo demontowalny, jak również musi posiadać odpowiednie proporcje. Należy przedłożyć do akceptacji WKZ projekt korony, który będzie uwzględniał formę, wymiary i proporcję. W związku z tym, iż Parafia Rzymskokatolicka p.w. *św. Bartłomieja Ap.* w Topoli Królewskiej jest prawnym właścicielem terenu oraz obiektów na nim się znajdujących należy wystąpić o zgodę na zmiany w wyglądzie ww. symbolicznej mogiły żołnierzy do Parafii i przedłożyć ją do tutejszego Urzędu.

Prace te powinien wykonać konserwator dzieł sztuki, który będzie wykonywał prace konserwatorskie przy obiekcie. Jeśli podczas ww. prac naruszona zostałaby struktura zabytkowego pomnika lub nastąpiłyby okoliczności mogące wpłynąć na zmianę zakresu prac

Strona 2 z 3

należy przerwać prace i jak najszybciej powiadomić Urząd o zaistniałej sytuacji. Zaplanowane prace przy całości obiektu należy wykonać z należytą starannością i dbałością, tak żeby nie uszkodzić tkanki zabytkowych pomnika nagrobnego.

ŁÓDZKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Aleksandra Stępień

Otrzymuje:

1. **Gmina Łęczycza**
ul. M. Konopnickiej 14,
99-100 Łęczycza
2. **Parafia Rzymskokatolicka**
p.w. św. Bartłomieja Ap.
Topoła Królewska 63,
99-100 Łęczycza
3. **Diecezja Łowicka z siedzibą w Łowiczu**
ul. Stary Rynek 20,
99-400 Łowicz
4. **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego**
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17,
00-071 Warszawa
5. a/a-

Strona 3 z 3